

KOVÁCS NOÉMI

Papp Ágnes Klára, Sebők Melinda, Török Lajos (szerk.):
Kötelezők emelt szinten Dantétól Lázár Ervinig
 Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2023, 274 p.

A középiskolások legnagyobb réme az érettségi. Évekig azért tanulnak, hogy a lehető legjobb eredménnyel teljesíthessék, kiváltképpen, ha emelt szintű érettségiről van szó. Ennek érdekében minden fellelhető anyagra nagy szükségük van. Ez a segítségnyújtás a célja a Papp Ágnes Klára, Sebők Melinda és Török Lajos által szerkesztett *Kötelezők emelt szinten Dantétól Lázár Ervinig* című tanulmánykötetnek, amely a Károli Könyvek sorozat részeként jelent meg a L'Harmattan Kiadó gondozásában 2023 őszén. Ez a kötet folytatása a 2019-ben kiadott *Kötelezők emelt szinten Balassitól Borbély Szilárdig* könyvnek, és az előző tanulmánykötet koncepcióját követve szintén a KRE BTK-n korábban megszervezett magyar szakos konferencia-továbbképzések előadásaiból válogat. A *Kötelezők emelt szinten* kötetek elsősorban az emelt szintű magyar irodalom szóbeli témaköreire helyezik a hangsúlyt, azon belül is az Oktatási Hivatal által előírt témaköröket dolgozzák fel.

A *Kötelezők emelt szinten Dantétól Lázár Ervinig* kötet *Előszavában* rövid áttekintést kapunk a kötet célkitűzéseiről, megszületésének körülményeiről és a feldolgozott témákról. A 2024-től bevezetett változások tükrében kiemelt szerep jutott Jókai Mórnak és Herczeg Ferencnek. Sebők Melinda hangsúlyozza, hogy a kötet nemcsak az érettségizőknek, hanem a témák kutatóinak, egyetemi diákoknak is segítséget nyújthat.

A kötet első tanulmánya nem az érettségi témakörök egyikével foglalkozik: Fűzfa Balázs a magyarországi irodalomtanítás történetét helyezi vizsgálatának középpontjába: a 19. századtól egészen napjainkig bemutatja az oktatás folyamatát, a megújításáért való küzdelem főbb eseményeit, kiemelt hangsúlyt helyezve az irodalomtanításra. Az oktatás eszmei, filozófiai háttéréről is szó esik a tanulmányban az évtizedek során változó oktatásmódszertan ismertetésén keresztül.

A könyv ezután négy nagyobb részre oszlik. A *(Legújabb) kötelező szerzők* részben Herczeg Ferenc, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és József Attila művek kerülnek előtérbe, ezáltal folytatva a korábban megjelent *Kötelezők emelt szinten Balassitól Borbély Szilárdig* kötetben elkezdett munkát. A *Választható szerzők* című részben Krúdy Gyula, Kós Károly, Pilinszky János és Lázár Ervin jelenik meg. A *Világirodalom* fejezetben Dante Alighieri *Isteni színjátékáról* és Emily Brontë *Üvöltő szelek* című regényéről olvashatunk. Zárásként pedig *Az irodalom batarterületeiben* Jókai Mór *Az arany ember* című regénye filmfeldolgozásairól, valamint *A Holnap* antológiák által kiobbantott vitákról esik szó.

Horváth Zsuzsa Herczeg Ferenc *Az élet kapuja* című regényéről írt elemzése Herczeg kánonbeli helyének aktuális átalakulásával indul, célja Herczeg oktatáson

belüli szerepének árnyaltabbá tétele. Az író munkásságának és recepciójának összefoglalása után körbejárja a történelmi regény mint műfaj témakörét, majd bemutatja a szerzőről szóló – egyelőre csekély mennyiségű – általános szakirodalmat is, ami a Bölcsészettudományi Kutatóközpont történészei és irodalomtörténészei részvételével Császtvay Tünde és Vörös Boldizsár által 2023 szeptemberében rendezett, *A Herczeg és birodalma: Herczeg Ferencről, születésének 160. évfordulóján* című konferencia nyomán hamarosan bővülni fog.

Babits Mihály pályájának 1920-ig tartó szakaszát ismerteti Sebők Melinda, főként első két verseskötetére fókuszálva. Külön figyelmet szentel a Babitsot ért külföldi eszmei és filozófiai hatásoknak, valamint fordítói munkásságának. Az *Esti kérdés* rövid, lényegre törő elemzése után az első világháború kapcsán kitér a szerző Babits politikával kapcsolatos viszonyára és a lírájában megjelenő változásokra.

Papp Ágnes Klára Kosztolányi Dezső *Pacsirtájáról* szóló írásában elsősorban a regény tér- és időszerkezetét vizsgálja részletesen elemezve miliójét, majd párhuzamot von Csehov és Flaubert műveivel. A tanulmány központi témája az elbeszélés módja és hangneme a narrátor és a kisvárosiak kettősségének tükrében. A vizsgálat a szereplők lélekábrázolásának elemzésével zárul.

A kötelezők között utolsóként József Attila önértelmező lírájáról ír Tverdota György. Az önismeret témáját az ókortól Petőfi Sándoron át József Attiláig vezeti fel. Az allegorizáló önértelmezést veszi alapesetnek, amelyből több irányba lehet tovább lépni József Attila lírájában, s bemutatja az önértelmezés különböző megvalósításainak sokféle lehetőségét például a *Tiszta szívvel*, *A hetedik*, *Számvetés*, *Kész a leltár* című versekben.

A választható szerzők sorában Gintli Tibor Krúdy Gyula *Utolsó szivar az arabs szüirkénél* című novelláját elemzi. Felvázolja a szakirodalomban fellelhető értelmezési lehetőségeket kiemelve a Mérei Ferentől származó „szerepcserén” alapuló értelmezés, majd új megközelítést javasol a novellához vizsgálva az anekdotikusság és a lélektaniség szerepét Krúdy művében.

Bertha Zoltán Kós Károly *Varju nemzetség* című regényét a Varjuk mássága, a társadalomban való meg nem értettsége és ennek a tájon keresztüli ábrázolása keretében vizsgálja. Az elemzést a Trianon utáni erdélyi irodalom kialakulásáról és Kós Károlynak ebben játszott szerepéről írott összefoglaló vezeti fel. A terjedelmes tanulmány fejezetekre való tagolása indokolt lehetett volna a jobb áttekinthetőség érdekében.

Pilinszky János *Szálkák* című verseskötetét elemzi Sebők Melinda a nyolcadik tanulmányban. Azért is fontos ezzel a kötettel foglalkozni, mert az alaptantervnek nem képezi részét, így a diákok nem is találkozhatnak vele a tanórán. A mű előzményeinek, a Pilinszkyt ért hatásoknak, és korábbi kötetének bemutatása után a szerző bemutatja a *Szálkákban* megjelenő főbb motívumokat, a stilisztikai jellemzőket és a kötet jelentőségét a költői pálya tükrében.

Papp Ágnes Klára Lázár Ervin *Csillagmajor* című elbeszélésciklusát elemzi kiemelve a ciklus szerkezetének kettősségét (a novellák és a később *Függelék* címen hozzátoldott kiegészítések), a novellaciklus térélményét, a mű világának kérdéskörét és a narratori hangot. A vizsgálat központi témája a tételcímben kiemelt tündéri realiz-

mus, emellett részletesen bemutatja a mágikus realizmust, és a *Csillagmajor* helyét az irányzatban. A tanulmány utolsó szakasza a *Függelék* szerepére, annak a kötetben való létjogosultságára kérdez rá.

A *Világirodalom* fejezet első tanulmánya Dante Alighieri *Isteni színjátékának* első énekéről szól – legalábbis a tétel ezt a részt jelöli ki. Mátyus Norbert felvezető kérdése, hogy miként értelmezhető az „ének” valamint a „főrész” megnevezés a mű függvényében. A szerkezet szabályosságának lehetséges magyarázatai után a szerző áttér a bevezető énekek pontosabb meghatározására, amit a mű térszerkezetével magyaráz. Részletes elemzést kapunk az első, majd a második énekről is – az előbbit allegorikus-sága, az utóbbit Dante szerepköre felől vizsgálja.

Kállay G. Katalin Emily Brontë *Üvöltő szelék* című regényét elemzi az elbeszélői hang többszólamúságának, kiváltképp Lockwood és Nelly Dean narratívájának ellentéte szempontjából. Kállay a diákok szemszögéből közelít elemzése elején, amikor arra keresi a választ, mennyire megosztó manapság a mű. A bezártság motívuma, a tér-idő ábrázolásának realitása, a narrációs technika mellett szó esik a szereplők életének sorsszerűségéről és a regényben megjelenített két generáció történetének különböző végkimeneteléről.

Az irodalom határterületei fejezet első tanulmányában Jókai Mór *Az arany ember* című regényének filmadaptációiról olvashatunk részletes elemzést Török Lajostól. Kiindulópontja a szöveghűség kérdése, amit az objektivitás-szubjektivitás felől közelít meg. Az adaptációk közül kiemeli a legrégebbi 1918-as némafilmet, ez kapja a nagyobb szerepet az elemzésben, ezáltal magát a műfajt is bemutatja. Ezután összeveti a különböző adaptációkat a szereplők, a nyitójelenet és Athalie személyének szempontjából, amit az elemzés végén képmellékletek illusztrálnak.

A tanulmánykötet utolsó írása *A Holnap* antológiák történetéről szól Boka László tollából. *A Holnap* nevezetű Az irodalmi csoportosulás térbeli és időbeli elhelyezése (Nagyvárad, 1908–1909) után bemutatja, hogyan került a kor kritikáinak keresztüzébe. Összesen hét irányt jelöl ki, ahonnan támadás érte a résztvevőket, majd részletesen ismerteti ezeket. Az antológiáktól elválaszthatatlan Ady Endre neve, politikai ellentétek, a különböző generációk összeütközése, az Ady leválasztására tett kísérletek, a vidék és a főváros oppozíciója, a *Nyugattal* való rivalizáció. A tanulmány zárásában a szerző összefoglalja *A Holnap* sorsát, céljait és elért hatását.

Az elemzésekre általánosságban jellemző, hogy íróik az olvasóval közösen igyekeznek értelmezni a tétel által kijelölt témakört. A felvezetésekben kontextusba helyezik az adott témát, így könnyebbé válik a megértés: a magyar- és világirodalmi szinten való elhelyezése tágabb térben való gondolkodásra sarkall. Az elemzett szerzők kánonon belüli vagy kívüli pozíciója több tanulmánynak fontos szempontját képezi, változó helyzetük kérdésköre meghatározó a kötet egészét tekintve. Az elemzések megmaradnak a kijelölt érettségi témakörök határain belül, emellett igyekeznek újabb nézőpontokkal szélesíteni a látókört. *A Kötelezők Dantétól Lázár Ervinig* valóban nagy segítséget, ismeretszerzési lehetőséget jelenthet érettségizőknek, magyar szakos hallgatóknak, tanároknak, a nagyközönségnek és a szűkebb szakma számára is.